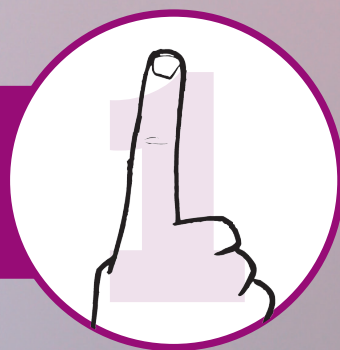

STEGET *före*

K U R S P O R T F O L I O

Namn:

Hatten Förlag

STEGET *före*

... har växt fram som tanke hos Iréne Johansson inom ramen för Karlstadmodellen under många år. Hatten Förlag och Iréne Johansson sökte medel till att utveckla projektet och fick stöd från Stiftelsen Sävstaholm. 2009–2010 lades grunden till de fem stegen och Iréne Johansson utvecklade och provade ut innehållet tillsammans med Annika Westermarck.

Även om kursupplägget primärt är skrivet för barn, kan det givetvis användas för unga eller vuxna som befinner sig på denna språkliga utvecklingsnivå, men då måste kursmaterial anpassas till den livserfarenhet och den livssituation som de har.

Steget före 1 / Kursportfolio

© 2011, Iréne Johansson och Hatten Förlag

isbn 978-91-979074-1-5

Utveckling/innehåll: Iréne Johansson

Utprovning av material: Annika Westermarck

Redaktör: Katarina Moen Lindberger

Grafisk form: Kristina Schollin-Borg

illustration/omslagsfoto: Kristina Schollin-Borg

Utgivare: Hatten Förlag

Produktionsstöd har erhållits från
Stiftelsen Sävstaholm.

Teckenillustrationer från Ritade tecken,
Specialpedagogiska skolmyndigheten

www.stegetfore.org, www.hattenforlag.se
www.karlstadmodellen.se, www.iakm.se

Detta material skyddas enligt lagen om upphovsrätt.

Materialet är fritt att skriva ut från www.stegetfore.org och är fritt att använda för att genomföra kurser och aktiviteter som följer de grundläggande tankegångarna i Steget före av Iréne Johansson. Delar av innehållet får inte plockas ur materialet och återanvändas eller mångfaldigas i andra sammanhang som är fränkopplat sitt ursprung i Steget före. Citera gärna innehållet, men ange källan.

*Kursportfolion är din personliga kursbok. I den finns kursens innehåll varvat med
åhörarkopior av ledarens presentationer. Det finns plats för egna anteckningar och
funderingar. Glöm inte att anteckna intressanta länkar och tips som kommer upp
under kursens gång. De kan vara värdefulla senare.*

STEGET *före* KURSWEBBEN

Som deltagare på Steget före kursen Steg 1 finns delar av kursmaterialet tillgängligt på webben.

www.stegetfore.org >> För kursdeltagare >> Steg 1

KURSLITTERATUR

Från Hatten Förlag kommer ett antal läromedel som kan användas som kurslitteratur till denna Steget före-kurs. Läs mer på kurswebben och på www.hattenforlag.se/stegetfore

Exempel

Lilla Boken
om Tecken

Fickhatten

Sånghatten

Små Rim & Ramsor

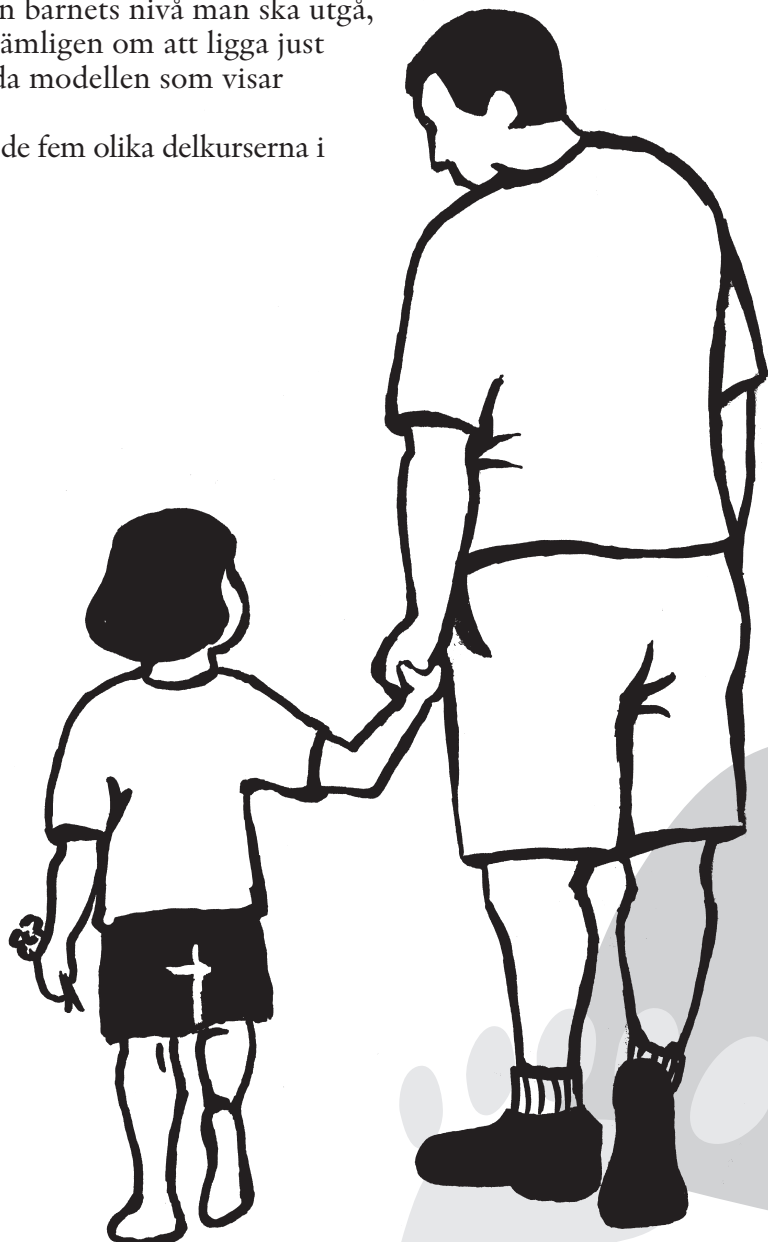
STEGET*före* – ett kurskoncept för tecken- och språkträning

Steget före består av fem delkurser och kan ses som ett komplement till andra teckenkurser. Innehåll och pedagogik ligger inom ramen för Karlstadmodellens tankar kring språk, språkutveckling och språkträning.

Det överordnade målet med *Steget före* är att skapa utvecklande teckenmiljöer kring barn (unga eller vuxna) som behöver tecken som stöd i sin dagliga kommunikation. De personer som finns i barnets dagliga omgivning ska inspireras till att bli goda modeller som laddar verkligheten på ett sätt så att det blir intressant för både barnet och för dem själva att teckna mer och mer. De goda modellerna vägleder också till fortsatt språklig utveckling genom att i sitt eget tecknande tydliggöra nästa utvecklingssteg i språkutvecklingen.

De fem delkurserna i *Steget före* bygger på varandra. Vid val av vilket kurssteg som är aktuellt är det alltid från barnets nivå man ska utgå, inte från sin egen. Steget före handlar nämligen om att ligga just steget FÖRE. Det gäller att vara den goda modellen som visar vägen till fortsatt språklig utveckling.

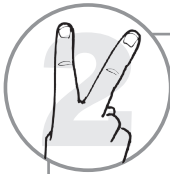
Här intill följer en kort beskrivning av de fem olika delkurserna i *Steget före*.

STEGET FÖRE 1

Vi arbetar med teckensånger, ramsor och pekböcker och lär oss ord och fraser som passar barnet som är på en förspråklig nivå. Vi fokuserar på det lilla barnets person, känslor, behov, egenskaper, aktiviteter, uppmärksamhet och lek. Vi övar ett prosodiskt tecknande med överdrivna rörelser och extra tydlig mimik.

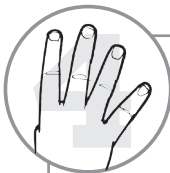
STEGET FÖRE 2

Vi bygger ordförråd och lär oss teckna och avläsa de viktiga orden i en sats. Vi fokuserar på barnet som är på väg mot den tidigaste nivån i sin grammatiska utveckling. Vi övar oss att teckna nyckelord i varje sats.

STEGET FÖRE 3

Vi lär oss ännu fler ord men framför allt övar vi vanan att teckna alla ord i satsen. Vi fokuserar på barnet som redan kombinerar tecken till korta ordsammansättningar och som är på väg att lära sig att teckna huvudsatser med rak ordföljd, adverbialsatser med omvänd ordföljd, frågesats med eller utan frågeord och med omvänd ordföljd samt negerad sats. Vi övar oss att teckna alla ord i satsen.

STEGET FÖRE 4

Här kompletterar vi vårt tecknande med att också böja orden. Vi fokuserar på barnet som själv tecknar på samma grammatiska nivå som ett barn på 2,5–4 år brukar tala. Vi övar oss att teckna alla ord och ordböjningar i satsen för att visualisera ett komplett språk.

STEGET FÖRE 5

Nu övar vi flyt i tecknandet och avläsning av tecken med speciella fokus på läsning och berättande med tecken.

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the page.

KURSMÖTE

1

– en introduktion med speciellt avseende
på kursens innehåll

TID: 5 TIMMAR

TID	SCHEMA
	POWERPOINT (PP): KURSENS SYFTE OCH UPPLÄGG <i>Presentation av kursdeltagare</i> <i>Teckenövning 1</i>
	PP: UTVECKLANDE KOMMUNIKATIV MILJÖ <i>Gruppdiskussion</i> <i>Teckenövning 2</i>
	PP: GOD SAMTALSPARTNER <i>Gruppdiskussion</i> <i>Teckenövning 3</i>
	<i>Hur läser man FickHatten?</i> <i>– hur man förstår teckenillustrationer</i>
	PP: VARFÖR TECKEN? <i>Gruppdiskussion</i> <i>Teckenövning 4</i>
	PP: HUR SKAPA UTVECKLANDE TECKENMILJÖ <i>Gruppdiskussion</i> <i>Teckenövning 5</i> <i>Hemuppgift</i>

Material som delas ut:

.....

.....

STEGET*före*

Kursens mål

att

Ge en uppsättning
barnsånger och - ramsor i tecken

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 4

STEGET*före*

Kursens mål

att

Ge vana att läsa
pek/teckenböcker till barnet

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 5

STEGET*före*

Kursupplägg

möte	Tema	teori	Kartläggning	övning
2	Om barnet	Varför?	Ord/fraser sånger Ramsor pekböcker	Enl. kart-läggning
3	Barnets kropp	"	"	"
4	Barnets handlingar	"	"	"
5	Barnets uppmärksamhet	"	"	"
6	Barnets lek	"	"	"
7	Handlingsplan	-	Redovisning	Redovisning

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 6

STEGET <i>före</i> 	
Tema	Introduktionsmöte
1	Kursens syfte
2	Utvecklande kommunikativ miljö
3	God samtalspartner
4	Varför tecken?
5	Hur skapa utvecklande teckenmiljö
6	Avslutning; Inför nästa möte

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 7

Om möte 2
STEGET *före*

Vad menas med

utvecklande

kommunikativ miljö

förspråklig nivå

STEGET *före*

Utvecklande kommunikativ miljö
under förspråklig nivå

skapar förutsättningar
för barnet att förbereda sin
språkliga utveckling

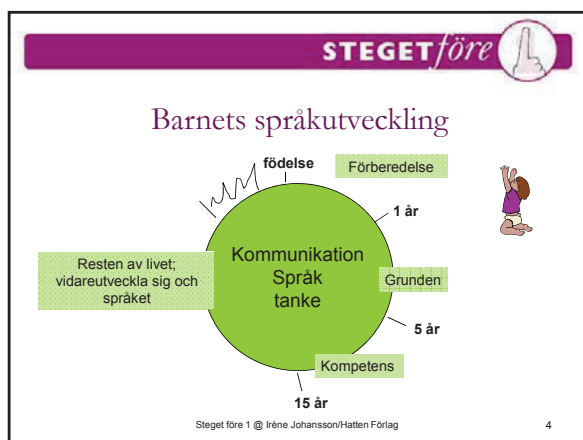
Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 2

STEGET *före*

Därför är det bra att
veta nåt om

Förspråklig
kommunikation

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 3

STEGET före

Att uppmärksamma – att svara på

Signaler på tillstånd i kroppen

- Hunger
- Trötthet
- Obehag
- Förnöjsamhet
-

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 5

STEGET före

Att uppmärksamma – att svara på

Samspelsignaler

- ta kontakt
- hålla kvar kontakt
- avbryta kontakt

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 6

STEGET*före*

Uppmärksamhet är grunden för kommunikation

Du-och-jag
Bara du och jag i hela världen

Ömsesidighet
Delaktighet
Gemenskap

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 7

STEGET*före*

Delad uppmärksamhet sätta ord på

Du-och-jag
och allt spännande där ute

Barnet styr den vuxnes uppmärksamhet

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 8

STEGET*före*

Ordning i samspelet

Min tur du väntar
Din tur Jag väntar

Tempo
Rytm - paus
Uttrycksform

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 9

STEGET*före*

Vart är barnet på väg under förspråklig nivå?

"Jag vill att du gör!"

Barnet bestämmer vad någon annan ska göra

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 10

STEGET*före*

Vart är barnet på väg under förspråklig nivå?

"Jag vill ha...."

Barnet använder människor som redskap

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 11

STEGET*före*

Vart är barnet på väg under förspråklig nivå?

"Titta i boken med mig!"
"Jag vill vara tillsammans med dig"

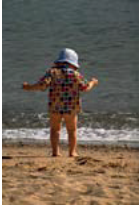
Boken är verktyget
Målet är att sitta i knä

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 12

STEGET*före*

Vart är barnet på väg under
förspråklig nivå?

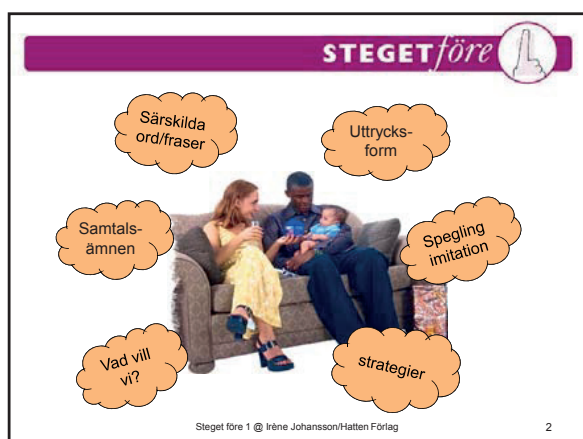

"Titta på mig!"
"Jag går till vattnet själv
fast jag vet att jag inte får"

Barnet hävdar sig själv

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag13

STEGET
före

Vad pratar vi om?

Vi har få samtalsämnen

- Om barnet
- Hur barnet känner sig/vilka behov han har
 - Vad barnet uppmärksammar
 - Vad barnet gör
 - Vad barnet vill

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 4

STEGET
före

Vilka ord använder vi?

Ordförråd är begränsat:

Barnord *tex: ronne, pippi*

Ljudhärmande ord *tex: [iiibb]*

"Privata" ord

"smek"-ord

Ordförrådet används på ett ritualistiskt sätt
– vissa ord återkommer i vissa situationer

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 5

STEGET
före

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 6

STEGET*före*

Strategier

Imitation

- att vara som en spegel mot barnets uttryck
- att göra samma grimas, samma ljud, samma gest som barnet gör.

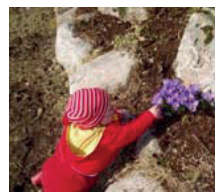

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

7

STEGET*före*

Strategier

Steget-före

- att veta var barnet befinner sig i sin utveckling
- att i sin kommunikation visa barnet nästa steg i utvecklingen

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

8

STEGET*före*

Strategier

Ritualer

- att använda samma ord/fraser i bestämda situationer
- att använda barnkammarrim

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

9

STEGET
före

Ex på ritualer – hur säger vi?

- När barnet ska byta blöjor
 - När barnet ska bada
 - När barnet ska sova
 - När barnet har vaknat
 - När barnet ska ha mat
- När barnet har ätit färdigt
 - Etc...

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
10

STEGET
före

Strategier

"parallel talk"

- att sätta ord på det som barnet upplever, gör och känner HÄR och NU

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
11

STEGET
före

Strategier

Överflödsinformation

- att ge samma information på olika sätt samtidigt
 - Tal
 - Gester
 - Blick
 - Föremål

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
12

STEGET

före

Strategier

Upprepningar

- Att upprepa vad man själv sagt

ord
fraser

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

13

STEGET

före

Så här gör vi

- Vi hälsar/fångar barnets uppmärksamhet
- Vi begär/frågar massor
- Vi bekräftar barnet och barnets handlingar
- Vi berömmar barnet
- Vi sätter ord på det barnet gör, ser på eller det som händer
- Vi tillrättavisar barnet

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

14

Om möte 4

STEGET *före*

Varför tecken under *förspråklig nivå?*

STEGET *före*

TAKK

Tecken som **A**lternativ
och
Kompletterande **K**ommunikation
till talet

*Ord ur dövas teckenspråk används
för att förstärka talets ord*

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

2

STEGET *före*

Tillvänjning

Vuxna vänjer sig att använda
tecken som ett naturligt inslag
i kommunikationen

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

3

The slide features a purple header bar with the text "STEGET" in white and "före" in a white script font. To the right of the text is a circular logo containing a stylized white hand with the index finger pointing up. The main content area is white and contains the following elements:

- A title "Avgränsning" in a large, purple, serif font.
- A paragraph "Tecken har en tydlig början och ett tydligt slut" in a black, sans-serif font.
- A large, light blue downward-pointing arrow.
- A paragraph "Hjälp att sortera intryck" in a black, sans-serif font.
- A footer in a small, black, sans-serif font: "Steget före 1 @ Birne Johansson/Hatten Förlag".
- A small page number "7" in the bottom right corner.

STEGET*före*

Hastighetsdämpare

Vuxna talar med hög hastighet och utan "mellanrum" mellan orden

den ovane tecknaren tecknar långsamt

Steget före 1 @ Inéne Johansson/Hatten Förlag

The slide has a dark blue header bar with the text 'Steg för före' in white. The word 'Steg' is in a bold sans-serif font, while 'för' is in a smaller font and 'före' is in a script font. To the right of the text is a circular logo containing a white hand with the index finger pointing up. The main title 'Tydliggörandet' is centered in a large, light blue serif font. Below it, the text 'Tecknen förstärker strategin' is in a bold black sans-serif font, followed by 'Överflödsinformation' in a larger, bold black sans-serif font. The body text consists of two lines: 'också gesten används oftare' and 'och med större tydlighet än annars', both in a black sans-serif font. Below this is a line of text 'gesten vidareutvecklas till tecken' in a black sans-serif font. At the bottom, there is a footer line 'Steg för 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag' and a page number '9' in the bottom right corner.

Konkretion

Det tidiga ordförrådets tecken är oftare

konkreta = avbildande = lätta att associera
till det de betyder

än motsvarande talade ord

10

Göra tillsammans

**Med tecken
kan vi hjälpa barnet**

att

*i sin egen kropp erfara
och minnas rörelsen i ordet*

11

Om möte 5

STEGETföre

Hur skapar man en
utvecklande
kommunikativ miljö
med tecken?

STEGETföre

Vem ska teckna?

Vem är viktig för barnet?
↓
Alla som **VILL** vara viktiga
för barnet ska teckna

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 2

STEGETföre

Hur ska man göra?

Tänk på att barnet är din samtalspartner!

Vänta!

Låt barnet börja med
blick, mimik, ljud eller tecken.

Ge barnet tid att svara med
blick, mimik, ljud eller tecken.

Gissa/övertolka det barnet uttrycker.

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 3

STEGETföre

Hur ska man göra?

Steget-före i tecken

- "tona" in barnets språkliga nivå
- teckna på nivån strax ovanför barnets

eftersom

barnet behöver modell att sträcka sig mot

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 4

STEGETföre

Hur ska man göra?

Det gäller att ta reda på vad man brukar säga och hur man säger det.

Sen är det bara att översätta till tecken.

De viktiga orden/fraserna sägs och tecknas samtidigt.

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 5

STEGETföre

Hur ska man göra?

Släng prestigen

↓

Det gör inget om det blir fel

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 6

STEGET
före

Vad är viktigt?

Ömsesidig uppmärksamhet

Utgå från barnet

- uppmärksamhet
- intresse
- erfarenheter

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 7

STEGET
före

När ska man teckna?

I samma situationer
som man talar

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 8

STEGET
före

Hur ska man teckna?

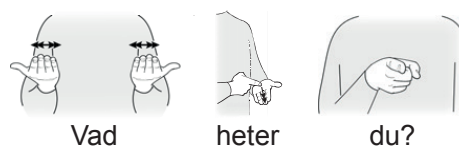
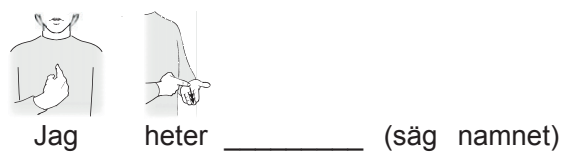
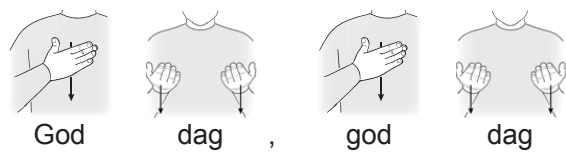
Utifrån det enskilda barnets behov för att...

- fånga uppmärksamhet
- begära
- hälsa
- peka ut
- protestera
- bekräfta
- berömma
- kommentera

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 9

Teckenövning 1

Gå runt i ring och ta alla i hand och teckna:

Teckenövning 2

Första upprepningsramsan

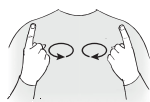
A, som är en person eller en grupp personer frågar. Person B, som är den tilltalade, svarar. A vänder sig först till person B som sen skickar ramsan vidare till person C som skickar ramsan vidare. Leken kan göras oändligt lång – det är bara att variera vad man gör bra. Frågan som A ställer upprepas likadant hela tiden. Detta är en utmärkt ramsa att använda i barngrupper längre fram.

Teckenövning 3

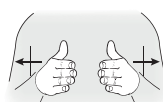
Andra upprepningsramsan

Ramsan läses med fördel i korus i smågrupp. Utöka gärna antalet verser med egna positiva egenskapsbegrepp.

Lycka

är

stort

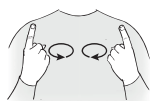

Glädje

är

smått

Lycka

är

vardag

Glädje

är

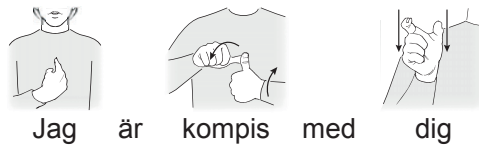

fest

Teckenövning 4

Tredje upprepningsramsan

Ramsan passar att göra i grupp. Person A vänder sig först till person B som sen skickar ramsan vidare till person C som skickar ramsan vidare... Detta är en utmärkt ramsa att använda i barngrupp längre fram.

Teckenövning 5

Adjöramsa

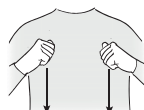
Ramsan passar att göra i grupp. Person A vänder sig först till person B som sen skickar ramsan vidare till person C som skickar ramsan vidare.

Adjö,

adjö.

Det är

trist

att

du

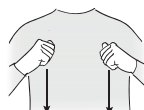
går.

Adjö,

adjö.

Det är

trist

att

du

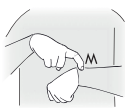
går.

Adjö

allihop.

Det är

dags

att

gå hem.

[illegible]

KURSMÖTE

2

– med fokus på det lilla barnets
person, behov och känslor

TID: 3 TIMMAR

Syftet är att du ska få:

- ✓ Insikt om ett vanligt samtalsämne i den tidiga kommunikationen.
- ✓ Insikt om hur du vanligtvis uttrycker dig med tal.
- ✓ Färdighet att teckna ett antal nyckelord och nyckelfraser.
- ✓ Lära dig en teckensång, barnramsor och en pekbok.

TID	SCHEMA
	AVLÄSNING <i>Du tränar att känna igen tecken som någon annan gör.</i>
	PP: INLEDNING TILL DAGENS TEMA <i>Samtalsämne: Om barnet, barnets behov och känslor.</i>
	KARTLÄGGNING <i>Hur brukar du eller personer i din omgivning säga?</i>
	ÖVNING <i>Översättning till tecken av de ord och fraser som din kartläggning visade.</i>
	TECKENSÅNG, BARNRAMSOR OCH PEKBOK <i>Övning.</i>

Material som delas ut:

.....

.....

Kursmöte 2

STEGET

före

TEMA

Vuxna talar om

Barnet, barnets behov och känslor

STEGET

före

Det unika barnet

Vackrast i hela världen

Ljuvligaste leendet på jorden

Ingen har så gosiga fötter

Vad säger vi mer?

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

2

STEGET

före

Smeknamn – hur tecknar vi?

Lilla hjärtat!

Lilla gulleplutt

Smeknamn i din familj?

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

3

STEGETföre

Om barnets känslor – *hur tecknar vi?*

Är du glad idag?

Vad säger man mer?

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

4

STEGETföre

Om barnets känslor – *hur tecknar vi?*

Oj oj så arg du är

Så ledsen man kan vara!

Vad säger man mer?

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

5

STEGETföre

Om barnets behov – *hur tecknar vi?*

Nu ska du sova!

Eller att lugnas av en ramsa

Hästen springer hem i trav
nu ska alla barn kläs av

Fären betar på sin äng
nu ska alla barn i säng

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

6

STEGET

före

Om barnets behov – *hur tecknar vi?*

Så sömning man kan vara

Ännu bättre en ramsa

Vyssa lillan i talletopp

Lilla vaggan går ner och opp

Vinden blåser, grenen knäckes

Vaggan faller

Och gullungen väckes

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

7

STEGET

före

Om barnets behov – *hur tecknar vi?*

Hungrig i magen?

Är du mätt redan?

Vad säger man mer?

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

8

STEGET

före

Om barnets behov – *hur tecknar vi?*

Eller en ramsa till tröst

Har du ont i magen

då får du gå

till Pär i Hagen

sätt dig på en sten

gnag på ett ben

så blir du bra i magen

så blir du bra i magen

Har du kiss i blöjan?

...Är du hungrig?

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

9

STEGET

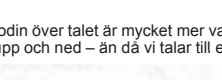
före

Vi talar till små barn på ett speciellt sätt

– *hur tecknar vi?*

Melodin över talet är mycket mer varierad
– upp och ned – än då vi talar till en vuxen

Prosodin är överdriven

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

10

STEGET

före

Vi talar till små barn på ett speciellt sätt

– *hur tecknar vi?*

- Långsammare
- Mycket starkare och mycket svagare
- Med ljusare röst

än då vi talar till vuxna

STEGET *före*

Steget före

Vad betyder det?

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

12

Avläsning

Bilda grupper om tre personer. En person tecknar tyst ett ord och en fras av dem som han/hon övat sedan förra mötet. Övriga gruppdeltagare säger orden/fraserna.

Så går turen vidare till nästa person som väljer ett annat ord och en annan fras och tecknar dem tyst. Övriga säger orden och fraserna.

Fortsätt att gå gruppen runt på detta vis under ca 25 minuter. Om det tar slut på orden och fraserna, så repeterar ni. Håll högt tempo och koncentration i övningen.

Anteckna de ord eller fraser som du INTE känner igen och träna dem senare!

DESSA ORD BEHÖVER JAG TRÄNA MER	DESSA FRASER BEHÖVER JAG TRÄNA MER

Kartläggning

Under detta moment ska du utgå från dig själv och hur du brukar tala till små barn. Det finns inget rätt eller fel men många olika varianter. Bilda grupper om 3-4 personer.

Du ska helt koncentrera dig på *hur du pratar till små barn då du talar om barnet själv, hur barnet mår eller känner sig*. Tänk också igenom om du bara säger de viktiga orden ett i taget eller om du brukar kombinera dem med andra ord till små fraser? Observera om några av dessa fraser används ofta och i speciella situationer.

Gör en personlig lista av de ord och fraser du brukar använda. Övriga gruppdeltagare gör sina personliga listor. Till del kanske de överensstämmer men till del är de kanske olika.

Gör till sist en summering av gruppens alla ord och fraser.

DESSA ORD BRUKAR JAG ANVÄNDA	VANLIGA "SMEKORD" <i>till exempel</i> <i>mormors gulleplutt</i>	DESSA FRASER BRUKAR JAG ANVÄNDA <i>till exempel Kiss i blöjan?</i>
ALLA ORD SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA "SMEKORD" SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA FRASER SOM DISKUTERATS I GRUPPEN

Övning 1

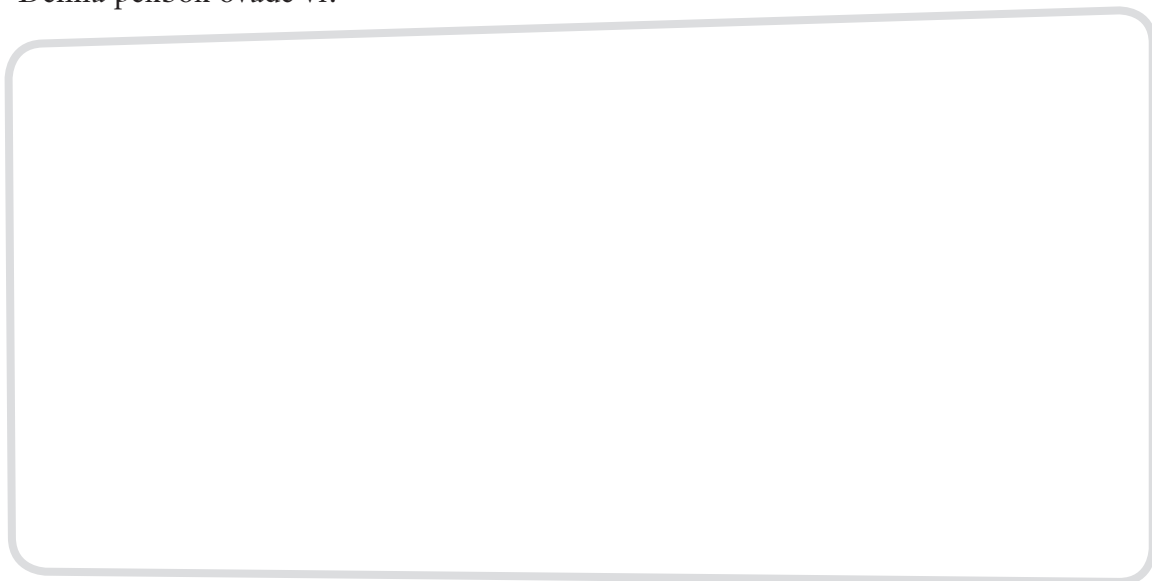
Öva tecken till de ord och de fraser som din kartläggning visade.

Övning 2

Denna sång övade vi:

Denna pekbok övade vi:

Reflektion

Vad lärde du dig under detta kursmöte?

Vad behöver du öva mer på hemma till nästa gång?

[illegible]

KURSMÖTE

3

– med fokus på det lilla barnets kropp
och positivt laddade egenskapsord

TID: 3 TIMMAR

Syftet är att du ska få:

- ✓ Insikt om ett vanligt samtalsämne i den tidiga kommunikationen.
- ✓ Insikt om hur du eller personer i din omgivning säger då ni talar om barnets kropp.
- ✓ Insikt om att språkbruket kan skapa positivt laddad atmosfär.
- ✓ Färdighet att teckna ett antal nyckelord och nyckelfraser.
- ✓ Lära dig en ny teckensång och nya barnramsor.
- ✓ Läs en ny pekbok.

TID	SCHEMA
	AVLÄSNING <i>Övning att avläsa tecken som övades vid förra mötet.</i>
	PP: INLEDNING TILL DAGENS TEMA. <i>Samtalsämnet: Om barnets kropp och positivt laddade egenskapsord för att beskriva barnet och barnets kropp.</i>
	KARTLÄGGNING <i>Hur brukar du eller personer i din omgivning säga?</i>
	ÖVNING <i>Öva tecken av de ord och fraser som din kartläggning visade. Överdriv "prosodin".</i>
	TECKENSÅNG OCH BARNRAMSOR <i>Lär in en ny teckensång och barnramsor.</i>
	PEKBOK <i>Förslag: gör en fotobok med stora ansiktsbilder. Peka öga-öga-näsa-mun. Om barnet är för litet för att läsa pekbok – spara den till längre fram.</i>

KOM IHÅG: Anpassning är A och O. Om den person du ska teckna till är ett äldre barn, ungdom eller vuxen måste du givetvis ta hänsyn till ålder och erfarenhet.

Material som delas ut:

.....

.....

Kursmöte 3 **STEGET**före

TEMA

Vuxna talar om

Barnets kropp

STEGETföre

Det kompetenta barnet

ALLA BARN

Aktiv
Kreativ
Övar sig själv
Styr de vuxna

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 2

STEGETföre

Vi talar om barnets kropp ofta, ofta

...magen bröstet armar handen fingrarna...

Ramsor är bra

Det kommer en räv
snoende, gloende
Opp i den långa,
branta backen
med en gas på nacken
och biter en liten gris
som säger pip pip

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 3

STEGETföre

Fingrarna... och lilla hansingen

– hur tecknar vi?

Ramsa

Här kommer tummen
och skakar ner plommon
Slickepott har dem
Långeman tar dem
Gullebrand får dem
och lilla Vicke Vire får dem

Ramsa

Tummetott slickepott långeman gullebrand
och lilla Vicke Vire

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

4

STEGETföre

Lilla fossingen och...

– hur tecknar vi?

Ramsa

Titele Totele Makafru
Spelaros och Stortampen
rakt upp i vädret

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

5

STEGETföre

Vi talar till små barn på ett speciellt sätt

– hur tecknar vi?

- Korta meningar
- Enkla meningar
- Många frågor – som inte är frågor
 - Många upprepningar
 - Speciellt ordförråd

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

6

STEGET

före

Vi använder ett speciellt ordförråd

– *hur tecknar vi?*

- Ljudhärmande ord *tex* [off off] [brrr] [tff tff]
 - Barnord *tex pippi vorre kisse*
- ord med enkel ljudstruktur *tex moffa guffa* (samma mönster som mamma)
- "smek"ord *tex fossing, hansingen* (handen)

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

7

STEGET

före

Varför förenklar vi vårt sätt att tala till små barn?

Barnet styr oss – vi vill

- Väcka barnets intresse
- Underlätta barnets förståelse
- Underlätta barnets inläring av språket

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

8

STEGET

före

Det kompetenta barnet – ALLA barn – behöver vuxna som är

Steget före

Vad betyder det?

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

9

Avläsning

Bilda grupper om tre personer. En person tecknar tyst ett ord och en fras av dem som han/hon övat sedan förra mötet. Övriga gruppdeltagare säger orden/fraserna.

Så går turen vidare till nästa person som väljer ett annat ord och en annan fras och tecknar dem tyst. Övriga säger orden och fraserna.

Fortsätt att gå gruppen runt på detta vis under ca 25 minuter. Om det tar slut på orden och fraserna, så repeterar ni. Håll högt tempo och koncentration i övningen.

Anteckna de ord eller fraser som du INTE känner igen och träna dem senare!

DESSA ORD BEHÖVER JAG TRÄNA MER	DESSA FRASER BEHÖVER JAG TRÄNA MER

Kartläggning

Bilda grupper om 3-4 personer. Under detta moment ska du utgå från dig själv och hur du brukar tala till små barn. Det finns inget rätt eller fel men många olika varianter. Du ska helt koncentrera dig på *hur du pratar till små barn om barnets egen kropp*. Tänk också på om det är vid speciella tillfällen som du brukar prata om barnets kropp. Skriv in orden och fraserna i tabellen.

Du ska också tänka igenom vilka positivt laddade egenskapsord du skulle vilja använda för barnets kropp eller barnet som person, till exempel *bäst-i-världen, vackrast-på-jorden, häftig*. Skriv in alla positiva ord som du kan komma på i tabellen och diskutera hur du ska använda dem då du tecknar till barnet. Överös barnet med positivt laddade tecken!

Gör till sist en summering av gruppens alla ord och fraser.

DESSA ORD BRUKAR JAG ANVÄNDA FÖR KROPPENS OLIKA DELAR	DESSA FRASER BRUKAR JAG ANVÄNDA	DESSA POSITIVA EGENSKAPSORD SKA JAG LÄRA MIG
ALLA ORD SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA FRASER SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	

Övning 1

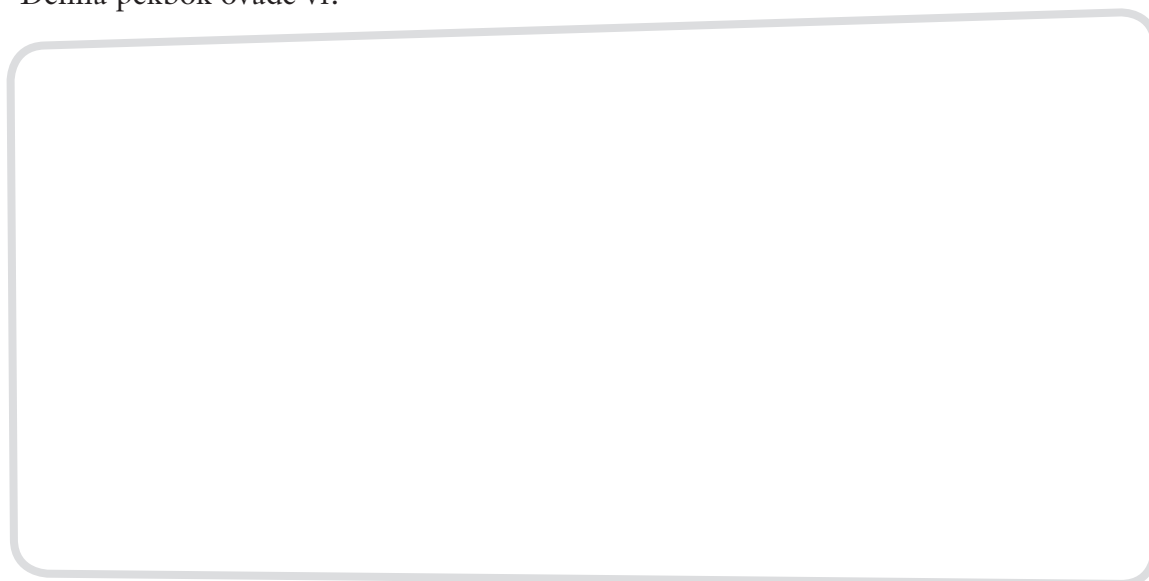
Öva tecken till de ord och de fraser som din kartläggning visade.

Övning 2

Denna sång övade vi:

Denna pekbok övade vi:

Reflektion

Vad lärde du dig under detta kursmöte?

Vad behöver du öva mer på hemma till nästa gång?

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting or typing. There are no margins, text, or other markings on the page.

KURSMÖTE

4

– med fokus på det lilla barnets egen aktivitet, det barnet gör

TID: 3 TIMMAR

Syftet är att du ska få:

- ✓ Insikt om ett vanligt samtalsämne i den tidiga kommunikationen.
- ✓ Insikt om hur du eller andra personer i din omgivning uttrycker er då ni kommenterar det barnet gör.
- ✓ Färdighet att teckna ett antal nyckelord och nyckelfraser.
- ✓ Lära dig en ny teckensång och nya barnramsor.
- ✓ Läsa en ny pekbok.

TID	SCHEMA
	AVLÄSNING <i>Övning att avläsa tecken som övades vid förra mötet.</i>
	PP: INLEDNING TILL DAGENS TEMA <i>Samtalsämne: Om barnets aktivitet.</i>
	KARTLÄGGNING <i>Hur brukar du eller personer i din omgivning säga?</i>
	ÖVNING <i>Öva tecken av de ord och fraser som din kartläggning visade. Överdriv "prosodin".</i>
	TECKENSÅNG OCH BARNRAMSOR <i>Lär in en ny teckensång och barnramsor.</i>
	PEKBOK <i>Förslag: Gör en känselbok genom att konturklippa tex boll, sko i olika material. Peka, känn och läs med barnets hand. Om barnet är för litet för att läsa pekbok – spara den till längre fram.</i>

KOM IHÅG: Om den person du ska teckna till är ett äldre barn, ungdom eller vuxen måste du givetvis ta hänsyn till ålder och erfarenhet. Anpassning till personen i fråga är A och O.

Material som delas ut:

.....

.....

Kursmöte 4 **STEGET**före

TEMA

Vuxna talar om

Det barnet gör

STEGETföre

Det kompetenta barnet

ALLA BARN

Aktiv
Kreativ
Övar sig själv
Styr de vuxna

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 2

STEGETföre

Vi berömmar gärna...

Ramsor är bra

Tvätta nosen tvätta tassan
inte glömma örat
tvätta magen tvätta bröstet
se så rent vi gör 'et
smutsigt vatten smutsigt vatten
rinner ner i röret

Bada...så skönt att bada
Vad duktig du är att ge mig armen

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag 3

STEGETföre

Vi uppmuntrar gärna

Kanske med en ramsa

Opp och stå
lära gå
det ska alla små

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag
4

STEGETföre

Vi kommenterar gärna

*Med ramsan är det enkelt
att göra upprepningar*

Gung gung ..
gunga högt upp i vädret

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag
5

STEGETföre

Vi kommenterar gärna

Eller med en ramsa

Så här rider småherrarna:
Nätt nätt nätt
Så här lufsar tölparna:
Klofs klofs klofs

Du sitter alldeles
själv - nästan

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

6

STEGET

före

Vi begär gärna

Ge mig

Kan du ...

Lägg ringen på golvet

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

7

STEGET

före

Vi bestämmer gärna

En ramsa gör det enklare

Sko sko min häst

Vem kan det bäst?

Kanske en klockare

Kanske en präst

Nej det kan en smed

Låt Pellelilles fot va i fred

Nu ska vi sätta på dig skorna

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

8

STEGET

före

Vi talar till små barn på ett speciellt sätt

– hur tecknar vi?

högre tonläge, större tonomfång

starkare betoningar, mer varierad melodi

för att

väcka och hålla kvar barnets intresse

Vi dramatiserar det vi säger

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

9

STEGETföre

Det kompetenta barnet – ALLA barn –
behöver vuxna som är

Steget före

Vad betyder det?

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

10

Avläsning

Bilda grupper om tre personer. Gör övningen på samma sätt som tidigare. Teckna tyst – låt övriga gissa vilket tecknet eller den tecknade frasen är.

DESSA ORD BEHÖVER JAG TRÄNA MER	DESSA FRASER BEHÖVER JAG TRÄNA MER

Kartläggning

Du ska helt koncentrera dig på *hur du pratar till små barn om det barnet gör*. Tänk på att du antagligen ofta sätter in dessa ord i korta fraser. Skriv in orden och fraserna i tabellen.

Du ska också tänka igenom vilka positivt laddade ord som beskriver hur något görs, till exempel *bra, fint, snabbt*. Skriv in dem i tabellen och diskutera hur du ska använda dem då du tecknar till barnet.

Gör till sist en summering av gruppens alla ord och fraser.

DESSA ORD BRUKAR JAG ANVÄNDA DÅ JAG KOMMENTERAR BARNETS LEK	DESSA FRASER BRUKAR JAG ANVÄNDA	DESSA POSITIVA LADDADE ORD FÖR ATT BESKRIVA HANDLINGAR SKA JAG LÄRA MIG
ALLA ORD SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA FRASER SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	

Övning 1

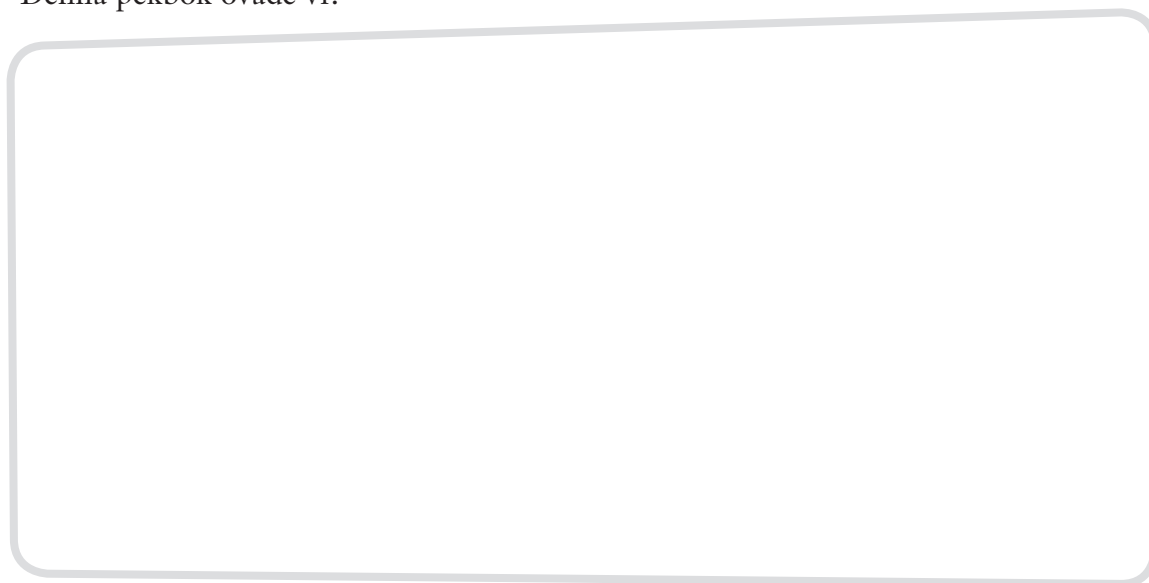
Öva tecken till de ord och de fraser som din kartläggning visade.

Övning 2

Denna sång övade vi:

Denna pekbok övade vi:

Reflektion

Vad lärde du dig under detta kursmöte?

Vad behöver du öva mer på hemma till nästa gång?

[illegible]

KURSMÖTE

5

– med fokus på det lilla barnets uppmärksamhet;
det barnet ser på, känner på, smakar på eller lyssnar till

TID: 3 TIMMAR

Syftet är att du ska få:

- ✓ Insikt om ett vanligt samtalsämne i den tidiga kommunikationen.
- ✓ Insikt om hur du eller andra personer i din omgivning uttrycker er då ni sätter ord på det barnet uppmärksammar.
- ✓ Färdighet att teckna ett antal nyckelord och nyckelfraser.
- ✓ Lära dig en ny teckensång och nya barnramsor.
- ✓ Läs en ny pekbok.

TID	SCHEMA
	AVLÄSNING <i>Övning att avläsa tecken som övades vid förra mötet.</i>
	PP: INLEDNING TILL DAGENS TEMA <i>Samtalsämne: Barnets uppmärksamhet.</i>
	KARTLÄGGNING <i>Hur brukar du eller personer i din omgivning säga?</i>
	ÖVNING <i>Öva tecken av de ord och fraser som din kartläggning visade. Överdriv "prosodin".</i>
	TECKENSÅNG OCH BARNRAMSOR <i>Lär in en ny teckensång och barnramsor.</i>
	PEKBOK <i>Fotografera de föremål som intresserar barnet allra mest. Gör en pekbok av bilderna. Om barnet är för litet för att läsa pekbok – spara den till längre fram.</i>

KOM IHÅG: Om den person du ska teckna till är ett äldre barn, ungdom eller vuxen måste du givetvis ta hänsyn till ålder och erfarenhet. Anpassning till personen i fråga är A och O.

Material som delas ut:

.....

.....

Kursmöte 5 **STEGET**före

TEMA

Vuxna talar om

Det barnet

uppmärksammar

STEGETföre

Det kompetenta barnet

ALLA BARN

Aktiv
Kreativ
Övar sig själv
Styr de vuxna

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag 2

STEGETföre

Vad smakar barnet på?
– hur tecknar vi?

Så gott med välling!
Vällingen är lite för varm

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag 3

STEGET*före*

Vad luktar barnet på?
– *hur tecknar vi?*

Blomman luktar gott

Vad säger man mer?

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 4

STEGET*före*

Vad lyssnar barnet på?
– *hur tecknar vi?*

Hör dudiskmaskinen?

Hör, hör... vem kommer nu?

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 5

STEGET*före*

Vad tittar barnet på?
– *hur tecknar vi?*

Ja, se en lastbil!

Ah vilken fin blå färg!

Ja, det är ett hjul?

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag 6

Avläsning

Avläsningen görs på samma sätt som tidigare.

Håll tempot och koncentrationen i övningen.

DESSA ORD BEHÖVER JAG TRÄNA MER	DESSA FRASER BEHÖVER JAG TRÄNA MER

Kartläggning

Denna gång ska du helt koncentrera dig på *hur du sätter ord på det barnet är uppmärksam på*. Om du följer barnets blick kan det vara till exempel *lampa, element* eller *pappa*. Om du uppmärksammar vad barnet lyssnar till kan det vara till exempel *musik, blåst* eller *mamma*. Om du ska sätta ord på det som barnet smakar eller luktar på kan det vara till exempel *surt, gott* eller *varmt*. Om du sätter ord på det barnet känner på kan det vara till exempel *hårt, mjukt* eller *blött*.

Nu behöver du många tecken för att kunna teckna allt du brukar säga! Antagligen använder du några fraser som ramar kring det du säger. Vilka sådana ramfraser brukar du använda? Skriv in orden och fraserna i tabellen.

Gör till sist en summering av gruppens alla ord och fraser.

DESSA ORD BRUKAR JAG ANVÄNDA DÅ JAG KOMMENTERAR DET BARNET UPPMÄRKSAMMAR	DESSA FRASER BRUKAR JAG ANVÄNDA
ALLA ORD SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA FRASER SOM DISKUTERATS I GRUPPEN

Övning 1

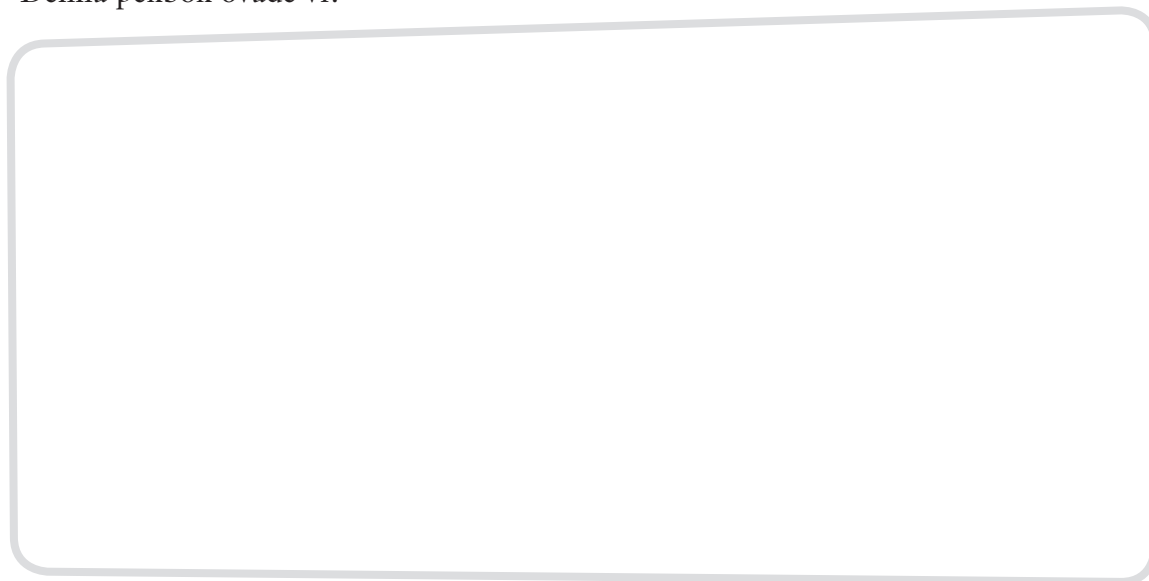
Öva tecken till de ord och de fraser som din kartläggning visade.

Övning 2

Denna sång övade vi:

Denna pekbok övade vi:

Reflektion

Vad lärde du dig under detta kursmöte?

Vad behöver du öva mer på hemma till nästa gång?

[illegible]

KURSMÖTE

6

– med fokus på det lilla barnets lekar

TID: 3 TIMMAR

Syftet är att du ska få:

- ✓ Insikt om ett vanligt samtalsämne i den tidiga kommunikationen.
- ✓ Insikt om hur du eller andra personer i din omgivning uttrycker er då ni sätter ord på barnets lekar.
- ✓ Färdighet att teckna ett antal nyckelord och nyckelfraser.
- ✓ Lära dig en ny teckensång och nya barnramsor.
- ✓ Läsa en ny pekbok.

TID	SCHEMA
	AVLÄSNING <i>Övning att avläsa tecken som övades vid förra mötet.</i>
	PP: INLEDNING TILL DAGENS TEMA <i>Samtalsämne: Barnets lek.</i>
	KARTLÄGGNING <i>Hur brukar du eller personer i din omgivning säga?</i>
	ÖVNING <i>Öva tecken av de ord och fraser som din kartläggning visade. Överdriv "prosodin".</i>
	TECKENSÅNG OCH BARNRAMSOR <i>Lär in en ny teckensång och barnramsor.</i>
	PEKBOK <i>Gör en fotobok av bilder då barnet leker. Om barnet är för litet för att läsa pekbok – spara den till längre fram.</i>

KOM IHÅG: Om den person du ska teckna till är ett äldre barn, ungdom eller vuxen måste du givetvis ta hänsyn till ålder och erfarenhet. Anpassning till personen i fråga är A och O.

Material som delas ut:

.....

.....

Kursmöte 6 **STEGET**före

TEMA

Vuxna talar om

Det barnet leker

STEGETföre

Det kompetenta barnet

Aktiv
Kreativ
Övar sig själv
Styr de vuxna

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag 2

STEGETföre

Ramsan är lek - Ramsan är rytmisk

Klappa klappa händerna
Tussa tussa vovvarna
Ta inte bort
ta inte bort
Mammas lilla sockergris

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag 3

STEGET*före*

Ramsan upprepas likadant varje gång

Dansa dansa
hoppa
Hästen min
galoppa

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

4

STEGET*före*

Ramsan bestämmer hur länge leken ska vara

Spring efter vatten
spring efter vatten
Ös i, ös i, ös i
Spring hem
spring hem
spring hem
ös ur, ös ur, ös ur

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

5

STEGET*före*

Ritnaler är också bra

Borta!
Pappa är borta!!
Var är pappa??
Tittut!

Steget före 1 © Iréne Johansson/Hatten Förlag

6

STEGET*före*

*Bollritualen som visar vägen till
den första grammatiken*

Titta, bollen
Rulla bollen
En-gång-till

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
7

STEGET*före*

*Lekritualen som förbereder
dialogen och räklandet*

Fina ringar!

Ge-mig..tack tack

En-till, en-till och en-till

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
8

STEGET*före*

Ramsor ÄR bra

Baka baka liten kaka
Rulla rulla liten bulla
Pricka den
och nagga den
Och skjuts in i ugnen

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag
9

STEGET

före

Ramsor är roliga

Rida rida ranka
hästen heter Blanka
Vart ska du rida?
Till en liten piga.
Vad ska hon heta?
Jungfru Margareta
den tjocka och feta

STEGET *före*

Vi talar till små barn
på ett speciellt sätt
– *hur tecknar vi?*

Genom att väcka barnets
uppmärksamhet och intresse
ökas förståelsen
däriigenom

Underlättas barnets språkinläring

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

11

STEGET *före*

Vi talar till små barn
på ett speciellt sätt
– hur tecknar vi?

Genom att ge samma information på flera sätt
samtidigt i ett HÄR/NU sammanhang
samt

Genom att sätta ord på det barnet
gör eller uppmärksammar
så

Underlättas barnets språkinläring

Steget före 1 @ Irène Johansson/Hatten Förlag

12

STEGET*före*

Det kompetenta barnet – ALLA barn –
behöver vuxna som är

Steget före

Vad betyder det?

Steget före 1 @ Iréne Johansson/Hatten Förlag

13

Avläsning

Övningen med avläsning av tecken fortsätter på samma sätt som tidigare.

DESSA ORD BEHÖVER JAG TRÄNA MER	DESSA FRASER BEHÖVER JAG TRÄNA MER

Kartläggning

Under detta moment ska du utgå från dig själv och hur du brukar tala till små barn. Det finns inget rätt eller fel men många olika varianter. Bilda grupper om 3-4 personer.

Du ska helt koncentrera dig på *hur du gör då du kommenterar OCH sätter ord på barnets lek*.

Det kan vara vad barnet gör, till exempel *plocka i/ur*, *gömma* eller *kasta*. Det kan också gälla vilka saker barnet leker med, till exempel *boll*, *kloss* eller *burk*. Det kan också gälla egenskaper som utmärker leken, till exempel *kul*, *en-gång-till* eller *borta*.

Skriv in de ord och de fraser du kan komma att använda i tabellen. Gör till sist en summering av gruppens alla ord och fraser.

DESSA ORD ANVÄNDER JAG FÖR ATT KOMMENTERAR BARNETS LEK	DESSA FRASER BRUKAR JAG ANVÄNDA
ALLA ORD SOM DISKUTERATS I GRUPPEN	ALLA FRASER SOM DISKUTERATS I GRUPPEN

Övning 1

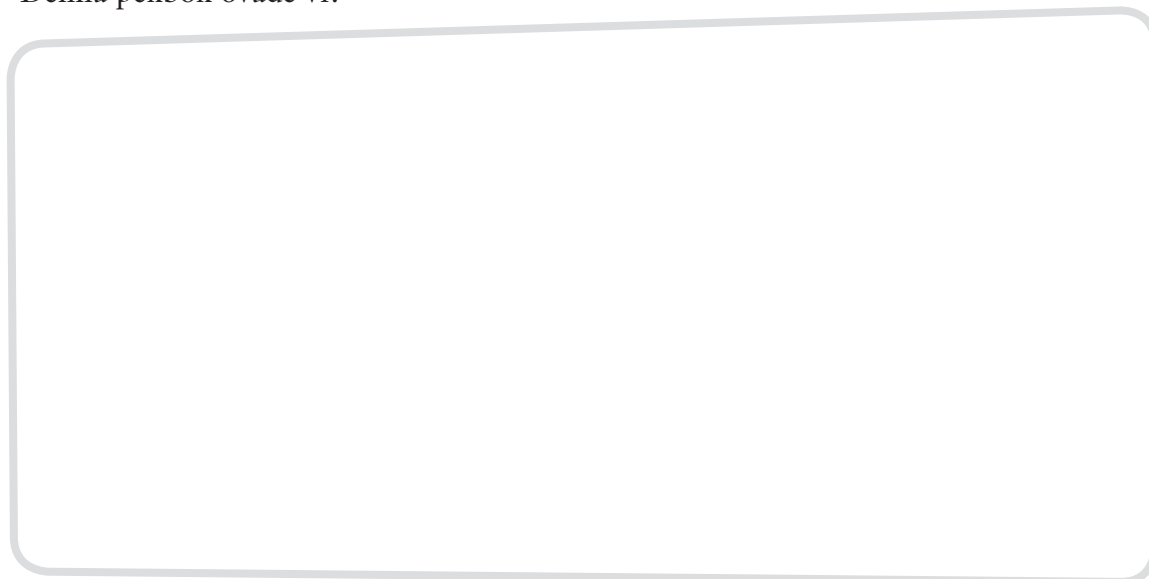
Öva tecken till de ord och de fraser som din kartläggning visade.

Övning 2

Denna sång övade vi:

Denna pekbok övade vi:

Reflektion

Vad lärde du dig under detta kursmöte?

Vad behöver du öva mer på hemma till nästa gång?

[illegible]

KURSMÖTE

7

Avslutning på teckenkursen Steget-före 1.

TID: 5 TIMMAR

Vi ska se tillbaka på vad som skett under kursen.
Vad har du lärt dig?

TID	SCHEMA
	SÅ HÄR MÅNGA TECKEN HAR JAG LÄRT MIG. <i>Se tillbaka i dina arbetsdokument och sammanfatta.</i>
	DESSA SÅNGER HAR JAG LÄRT MIG <i>Sjung och teckna teckensångerna tillsammans.</i>
	SÅ HÄR MÅNGA FRASER HAR JAG LÄRT MIG. <i>Se tillbaka i dina arbetsdokument och sammanfatta.</i>
	DESSA RAMSOR HAR JAG LÄRT MIG <i>Repetera de ramsor ni lärt att teckna.</i>
	DESSA PEKBÖCKER HAR JAG LÄRT MIG <i>Se tillbaka i din kursportfolio och sammanfatta.</i>
	HANDLINGSPLAN <i>Planering för hur du ska skapa en utvecklandet teckenmiljö i vardagen.</i>

HANDLINGSPLAN

Analys – kartläggning av nuvarande situation. - Hur tecknas det idag?

Mål – vad vill ni uppnå för att förbättra teckenmiljön kring barnet?

Medel – hur ska ni uppnå de mål ni satte upp?

Vilka resurser behöver ni?

Vilka strategier behöver ni utveckla?

Ansvarsfördelning

Vem ska ha ansvar för vad?

Hur ska ni utvärdera er plan

This image shows a full page of a document template designed for handwriting practice. It consists of a series of evenly spaced, horizontal dashed lines across the entire width of the page. There are no margins, text, or other markings present.

© 2011, Iréne Johansson och Hatten Förlag

Detta material skyddas enligt lagen om upphovsrätt.
Materialet är fritt att skriva ut från www.stegetfore.org och är fritt att använda för att genomföra kurser och aktiviteter som följer de grundläggande tankegångarna i Steget före av Iréne Johansson. Delar av innehållet får inte plockas ur materialet och återanvändas eller mångfaldigas i andra sammanhang som är fränkopplat sitt ursprung i Steget före. Citera gärna innehållet, men ange källan.